

Nebylo by pro nás nic osudnějšího, než kdyby se dnes, kdy jest veliká duše přímo příkazem národním, kdy zahyneme, nebudeme-li jí míti sdostatek, rozmohla u nás pedantická malodušnost, malichernická ukrutnost kantorských srdcí, které nedovedou *ľovoľil*, ale zato mají všechny zálsuky neustále a všude *soudit!*

Machar svou kampaní pro velkodušnost a noblesu pravé národní spravedlnosti promítá jen do života ideu svých knih, své poesie; jest si věrný. Proti systematické a úzkoprsému dogmatismu zdůrazňuje v posledních knihách stále víc a víc šíři a volnost životní zkušenosti: laskavou spravedlnost a širokou, vřidnou objektivnost života. Ten duch laskavé šíře, duch širé slunečné objektivnosti proniká i z Kriminálu, kde bylo tolik příležitosti ke kyselosti, k zhořknutí, k zlobě. Ten duch vál také z nedávne, překrásné řeči presidentovy ve vojenské škole; co slovo, to teplá, laskavá životná moudrost a síla. Toho ducha vpravdě velkého — této skutečné *velkodušnosti a velkomyslnosti* — jest třeba právě dnes nade všechno národu: bez něho utoneme ne v cizí velikosti, ale — hůře! — ve vlastní malosti a její bídě.

Centralisace nebo decentralisace?

Stát náš získal kromě Moravy a Slezska, starých zemí koruny české, i Slovenska, získá asi i Kladska a Ratibořska; staré otázky, které, alespoň v literatuře, žily již před válkou, procitnou s novou silou a palčivostí. Má býti tento stát centralisován, to jest ustředěn na Čechy a na Prahu, nebo má býti jeho jednotlivým částem přiznán život pokud možno samostatný? Má to býti volná federace zemí, nebo jednotlivý stát, uniformovaný ve všem všudy?

Nepřál bych si posledního, zejména ne ve věcech kulturních. Nerad bych, aby Praha vykonávala více vlivu, než má opravdu tvořivé síly, a aby její autorita byla jiná než ta, již jí přízná svobodná volba a láska ostatních zemí! A hlavně: byl bych rád, aby svým nezávislým životem — a životem co nejintenzivnějším — žily zejména naše východní země. Chtěl bych to i pro ně, i pro — nás. Pro nás, neboť čekám z nich nový příliv sil, mnoho omlazení kulturního; a víc: i jakýsi korektiv našemu literárnímu a uměleckému výtvarnictví.

Byl to nepěkný duch, který se před několika roky ozval z Prahy a chtěl zakazovat Slováckům vlastní slovenské překlady ze Shakespeara.

Nikoliv. Slovensko bude národně i státně tím jednotnější s námi, čím více mu bude přáno jeho samostatnosti literárně kulturní, a nejen literární, i správní, církevní, školské.

V Praze bude jen tehdy opravdu silný život ideový a kulturní, bude-li svým samostatným a výrazným životem *co nejbohatším* žít každý, i nejbzdálenější kraj na obvodu české říše.

Nebylo by nic osudnějšího, než kdyby Češi na Slovensku chtěli si hrát na jakési kulturní kolonizátory nebo donášče kultury. Slovensko jest prastará kulturní země — jeho výtvarná kultura lidová na příklad jest prostě a doslova jedinečná v Evropě, jež nemá sobě rovné, a jeho inteligence vzdělaností nestojí nikterak za inteligenci naší, spíše naopak — a chápu, že Slováci byli by uraženi takovým vystupováním, a *právem* uraženi. Všem, kdož jdou na Slovensko, rád bych zdůraznil, že vstupují na půdu posvěcenou velkou tvorbou, utrpením, prací, herois-

mem minulosti a přítomnosti a že sluší se jim spíše než učiti a opravovatí *pozorovatí a učiti se*.

Do země Hviezdoslavovy a Štefaníkovy jest třeba vstupovati s hlavou odkrytou. A mluvití šeptem. To z úcty k velkým mrtvým, kteří odtud kdysi vyšli, aby osivali naši novinu v době pro nás zoufalé. Uvědomíme-li si to jasně, pochopíme, že dáme-li i dnes něco Slovensku, splácíme jen nedokonale starý velký dluh. A počty mezi námi budou pak vždycky správné.

O spravedlnost

Tak nadepsal p. Jaroš (Gamma) v České stráži z 10. dubna své námitky proti mému poslednímu feuilletonu ve Venkově, a ovšem ani já nemohu nadepsati své odvetě jiného slova než právě to: neboť opravdu o spravedlnost jako nejvyšší ideu národního života a národního zdraví běží nám oběma.

Oba, p. Jaroš i já, jsme si toho vědomi, a proto když mne p. Jaroš navštívil, aby mně ohlásil, že se obrátí proti mému feuilletonu, dohodli jsme se bez nesnází, že věc prodebatujeme opravdově a věcně, bez polemických výpadů.

Pan Jaroš namítá *dvě věci* proti mé formulí spravedlnosti, která chce *slabým* dáti možnost odčiniti a jediné pro *silné ve zlu* vyhrazuje poslední lék železa a ohně, avšak jen *na jejich žádost*. První z nich: „*neproveditelnost v praxi*“. Podle jeho názoru zvrhlé jidášské duše nikdy by si nevyžádaly ani provazu, ani železa a ohně, nýbrž každého, kdo by jim jich nabídl, by s cynickou ironií odparirovali. Proto podle p. Jaroše musí jim býti tyto léky *unuceny* řádnými soudy; tyto osoby musí býti právoplatně souzeny, odsouzeny, ztrestány.

Abych tedy začal sedlat koně od ocasu, jsem nejprve přesvědčen, že *nedá-li se co v praxi naprosto provést, jest to formule p. Jarošova*; že jest „*neproveditelná*“ *nejprve hmotnou, fysickou nemožností*.

Vezměme do ruky tužku a počítejme. Pan Jaroš sám praví: „*statistice* (plurál) křivd napácháno, *bezpočtu* lidí zmračeno a zničeno...“ Nuže, vezměme *nejmenší možnou míru* tohoto plurálu a řekněme: pouze 200 000 případů z válečné doby budíž řádně souzeno a rozsouzeno. Co to znamená? Tolik: právní řešení *jediného* takového případu žádá si při nejmenším pěti pracovních dní soudcovských, t. j. soudce bude potřebovati alespoň pěti dní, aby provedl svědomitě svůj úkol, t. j. přesvědčiti se o vině nebo nevině obžalovaného, rozuměj: prostudoval obžalobu, vyslechl obviněného i žalobce, obeslal a vyslechl svědky i svědky vývodní, opatřil si všechn materiál průkazný, provedl řízení přípravné i průvodní a vynesl rozsudek — pravím: *alespoň* pěti dní, neboť ve většině případů, při všech případech složitějších a důležitějších, jimi nevystačí. To by znamenalo tedy při 200 000 případů 1 000 000 pracovních dnů.

Čímž se praví: měly-li by býti *alespoň do roka* rozřešeny a skoncovány tyto válečné věci právní a soudní, musilo by na nich pracovati *neustále* den co den, celý rok, svátek nesyvatek, neděle všední den, bez prázdnin, bez oddechu a únavy 2 739 soudců. Ale pozor! Jde o věci trestní *velkého* dosahu, kde nestačí jediný soudce, kde jest třeba *tribunálu* soudního, aby se zabezpečil výrok jen poněkud nestranný, tedy *ľří* nebo *pěti* soudců. To znamená tedy: 8 217 respektive 13 695 soudců. A což